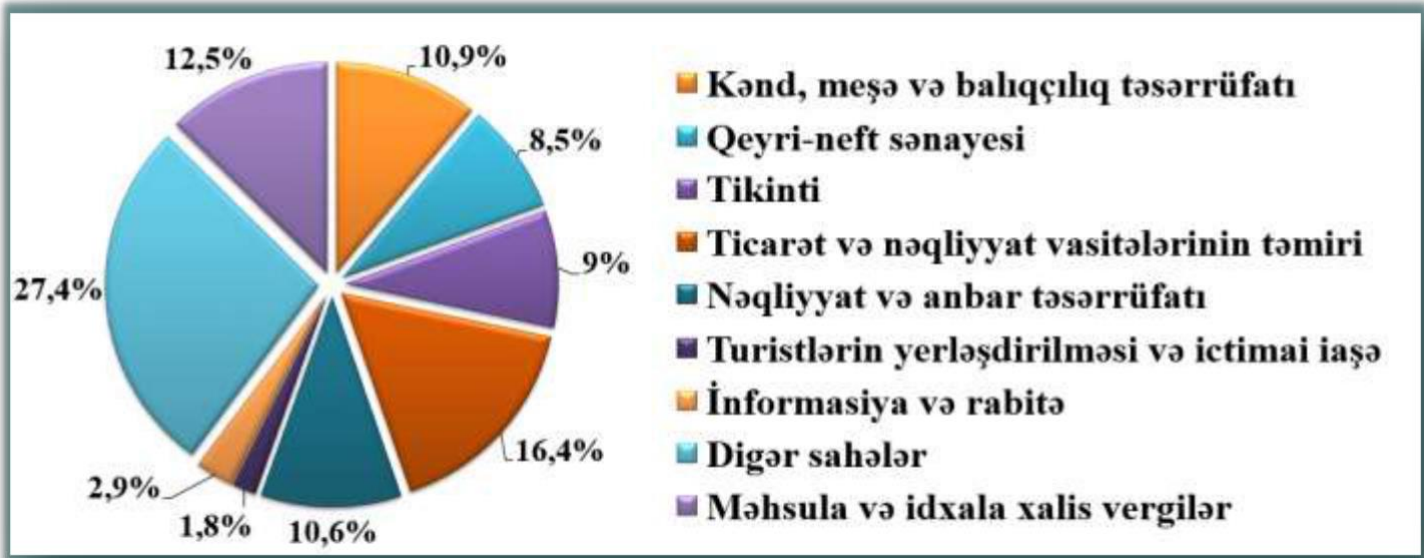

Azərbaycan Respublikasında 2020-ci ilin yanvar-sentyabr ayları üzrə qeyri-neft sektorunun inkişafı

2020-ci ilin yanvar-sentyabr ayları ərzində iqtisadiyyatın qeyri-neft sektorunda 36319,6 milyon manatlıq əlavə dəyər yaradılmışdır. Qeyri-neft sektorunda yaradılan əlavə dəyərin ÜDM-də xüsusi çəkisi 69.8% təşkil etmişdir.

2020-ci ilin yanvar-sentyabr ayları ərzində qeyri-neft sektorunda ticarət və nəqliyyat vasitələrinin təmiri sahəsinin xüsusi çəkisi 16,4%, kənd, meşə və balıqçılıq təsərrüfatlarının 10,9%, nəqliyyat və anbar təsərrüfatının 10,6%, tikintinin 9%, qeyri-neft sənayesinin 8,5% olmuşdur.

Qrafik 1. Qeyri-neft sektorunda yaradılmış əlavə dəyərin sahələr üzrə bölgüsü

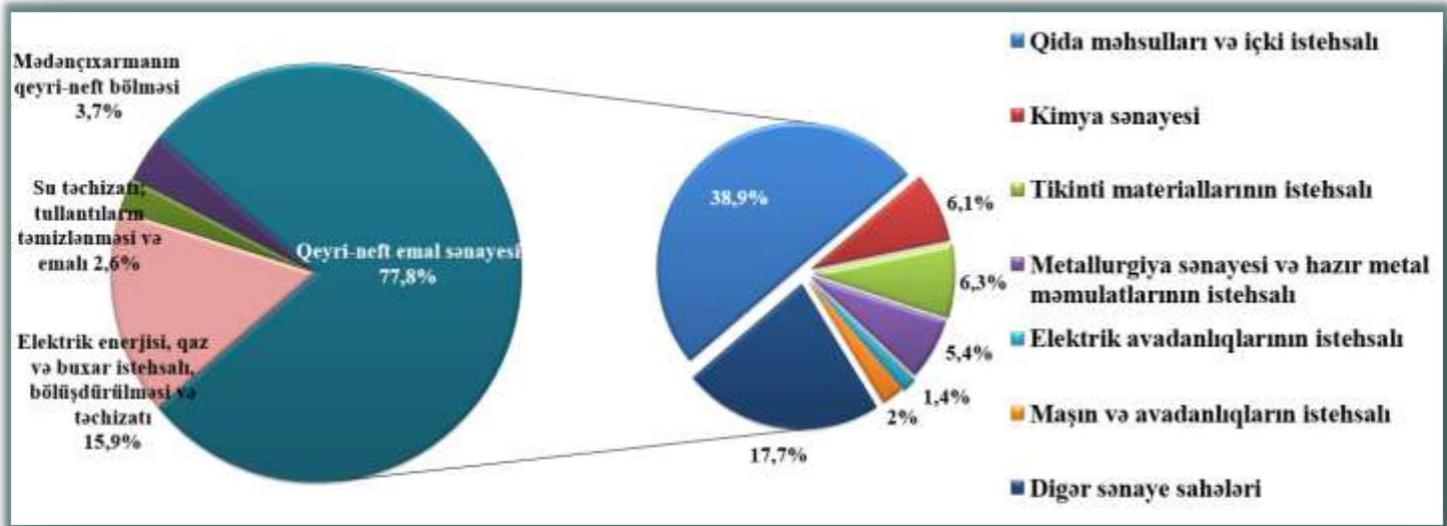
Qeyri-neft sektorunun əksər sahələrində yaradılmış əlavə dəyərin artım tempi əvvəlki ilin müvafiq dövrünə nisbətən yüksək olmuşdur.

2019-cu ilin müvafiq dövrünə nisbətən qeyri-neft sənayesində 10,5%, nəqliyyat və anbar təsərrüfatı sahəsində 5,5%, informasiya və rabitə sahəsində 2,7%, kənd, meşə və balıqçılıq təsərrüfatları sahəsində 1,5% artım qeydə alınmışdır.

Qeyri-neft sənayesi. 2020-ci ilin yanvar-sentyabr ayları ərzində qeyri-neft sənayesində yaradılan əlavə dəyərin həcmi əvvəlki ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 10,5% artaraq 3069,6 milyon manata çatmışdır. Qeyri-neft sənayesində yaradılan əlavə dəyərin strukturunda mədənçixarma sənayesinin xüsusi çəkisi 3,7%, emal sənayesinin xüsusi çəkisi 74,3%, elektrik enerjisi, qaz və buxar istehsalı, bölüşdürülməsi və təchizatının xüsusi çəkisi 18,5%, su təchizatı, tullantıların təmizlənməsinin xüsusi çəkisi isə 3,5% təşkil etmişdir.

2020-ci ilin yanvar-sentyabr aylarında qeyri-neft sənayesində 9157,3 milyon manatlıq məhsul istehsal edilmiş və əvvəlki ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə məhsul istehsalı 10,8% artmışdır.

Qeyri-neft sənayesinin məhsul istehsalında mədənçıxarma sənayesinin payı 3,7% və ya 337,1 milyon manat, emal sənayesinin payı 77,8% və ya 7125,3 milyon manat, elektrik enerjisi, qaz və buxar istehsalı, bölüşdürülməsi və təchizatının payı 15,9% və ya 1454,9 milyon manat, su təchizatı, tullantıların təmizlənməsinin payı isə 2,6% və ya 240 milyon manat təşkil etmişdir (Qrafik 2).

Qrafik 2. Qeyri-neft sənayesinin ümumi buraxılışının strukturu

2020-ci ilin yanvar-sentyabr ayları ərzində ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə məhsul istehsalı qeyri-neft emal sənayesinin əksər bölmələrində, o cümlədən tütün məmulatlarının istehsalında (13,5%), toxuculuq sənayesində (5,1%), geyim istehsalında (29,2%), mebeldən başqa ağacın emalı və ağacdan məmulatların istehsalında (28,5%), kağız və karton istehsalında (30,4%), kimya sənayesində (20,1%), əczaçılıq məhsullarının istehsalında (8,2 d.), rezin və plastik kütlə məmulatlarının istehsalında (16,4%), metallurjiya sənayesində (74,9%), kompüter, elektron və optik məhsulların istehsalında (39,7%), maşın və avadanlıqların istehsalında (28,9%), avtomobil, qoşqu və yarımqoşquların istehsalında (72,2%) və s. sahələrdə artmışdır.

Kənd, meşə və balıqçılıq təsərrüfatları. 2020-ci ilin yanvar-sentyabr aylarında kənd təsərrüfatının ümumi məhsulunun faktiki qiymətlərlə dəyəri 6835,1 milyon manat təşkil etmişdir ki, onun da 3230,4 milyon manatı heyvandarlıq, 3604,7 milyon manatı isə bitkiçilik məhsullarının payına düşür. Keçən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə kənd təsərrüfatının ümumi istehsalı 1,5 faiz, o cümlədən heyvandarlıq məhsulları üzrə 3,1 faiz, bitkiçilik məhsulları üzrə isə 0,1 faiz artmışdır.

Bitkiçilik. Oktyabrın 1-i vəziyyətinə dənli və dənli paxlalı bitkilərin (qarğıdalısız) əkin sahəsinin 98,3 faizi, yaxud 951,7 min hektarı biçilib və həmin sahələrdən 2921,5 min ton məhsul götürülmüşdür. Hər hektardan orta hesabla 30,7 sentner məhsul yığılmışdır.

Bundan başqa, 22,6 min hektar qarğıdalı sahəsindən 148,1 min ton məhsul toplanmış, hər hektardan orta hesabla 65,6 sentner qarğıdalı dəni götürülmüşdür.

Qarğıdalı dəni nəzərə alınmaqla ölkə üzrə taxıl istehsalı 3069,6 min ton olmuşdur.

2020-ci il oktyabrın 1-i vəziyyətinə sahələrdən 1536,0 min ton və ya keçən ilin müvafiq dövrünə nisbətən 6,4 faiz çox tərəvəz, 950,5 min ton (1,1 faiz çox) kartof, 446,1 min ton (0,2 faiz çox) bostan məhsulları toplanmışdır.

2020-ci ildə 100,3 min hektar sahədə pambıq, 10,9 min hektar sahədə dən üçün günəbaxan və 3,1 min hektar sahədə tütün əkilmişdir. Oktyabrın 1-i vəziyyətinə həmin sahələrdən 36,1 min ton pambıq, 24,4 min ton dən üçün günəbaxan və 4,7 min ton tütün yarpağı yığılmışdır.

Bundan başqa, oktyabrın 1-i vəziyyətinə şəkər çuğunduru əkilmiş sahələrdən 89,8 min ton və ya 32,8 faiz çox məhsul yığılmışdır. Hektar üzrə orta məhsuldarlıq 423 sentner (keçən il 343 sentner) təşkil etmişdir.

Hesabat dövrünə 677,3 min ton və ya keçən ilin müvafiq dövrünə nisbətən 3,1 faiz çox meyvə və giləmeyvə, 168,5 min ton və ya 1,9 faiz çox üzüm, 798,1 ton və ya 23,3 faiz çox yaşıl çay yarpağı toplanmışdır.

Heyvandarlıq. 2019-cu ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə cari ilin yanvar-sentyabr aylarında diri çəkiddə ət istehsalı 3,1 faiz artaraq 387,1 min ton, süd istehsalı 1,8 faiz artaraq 1602,1 min ton, yumurta istehsalı 5,9 faiz artaraq 1467,9 milyon ədəd və yun istehsalı 0,4 faiz artaraq 15,9 min ton olmuşdur.

2020-ci il oktyabrın 1-i vəziyyətinə ölkə üzrə 2665,0 min baş iribuynuzlu mal-qara, o cümlədən 1286,7 min baş inək və camış, 8308,6 min baş qoyun və keçi, 5939 baş donuz mövcud olmuşdur. İribuynuzlu mal-qaranın 48,3 faizini inək və camışlar təşkil edir.

Cari ilin yanvar-sentyabr aylarında quşçuluq müəssisələrində diri çəkiddə 51,8 min ton (keçən il 50,2 min ton) quş əti və 601,7 milyon ədəd (keçən il 553,0 milyon ədəd) yumurta istehsal olunmuşdur.

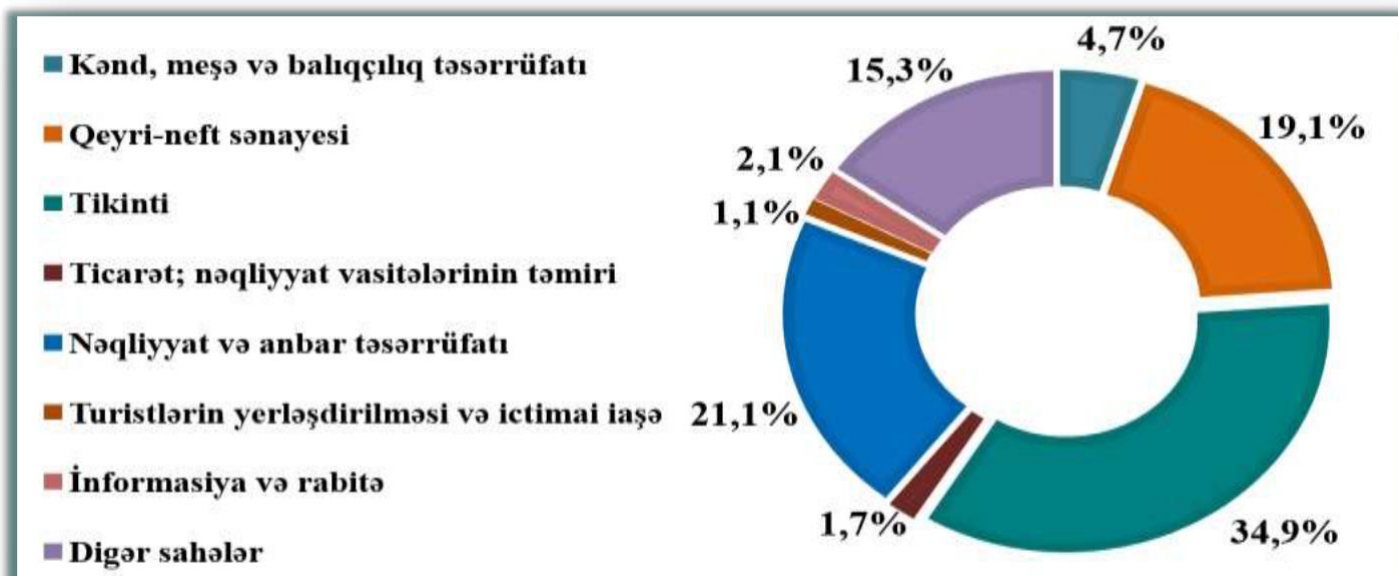
Ümumilikdə bu müəssisələr üzrə cəmi quşların sayı 11,7 milyon baş olmuş, hər yumurtlayan toyuqdan orta hesabla 151 ədəd (keçən il 148 ədəd) yumurta alınmışdır.

Tikinti. Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatına görə, 2020-ci ilin yanvar-sentyabr aylarında ölkənin iqtisadi və sosial sahələrinin inkişafı üçün bütün maliyyə mənbələrindən əsas kapitalla 10430,2 milyon manat vəsait yönəldilmişdir. Ümumi sərmayənin 6995,8 milyon manatı və ya 67,1 faizi məhsul istehsalı sahələrinin, 2492,0 milyon manatı (23,9 faizi) xidmət sahələrinin, 942,4 milyon manatı (9,0 faizi) isə yaşayış evlərinin tikintisinin payına düşmüşdür.

Ümumi sərmayənin 38,8 faizi dövlət, 61,2 faizi qeyri-dövlət sektorunun sərmayədarları tərəfindən qoyulmuşdur. Əsas kapitalla yönəldilmiş vəsaitlərin 63,9 faizi tikinti-quraşdırma işlərinə sərf edilmişdir.

Daxili mənbələrdən əsas kapitalla yönəldilmiş vəsaitin dəyəri ümumi sərmayənin 63,9 faizini təşkil etmişdir.

2020-ci ilin yanvar-sentyabr aylarında iqtisadiyyatda əsas kapitalla qoyulmuş cəmi investisiyaların 57,9%-i və ya 6039 milyon manatı qeyri-neft sektoruna yönləndirilmişdir. Əsas kapitalla qoyulmuş investisiyaların 11,1%-i, qeyri-neft sektoruna yönləndirilən investisiyaların isə 19,1%-i və ya 1153,1 milyon manatı qeyri-neft sənayesi bölməsinin inkişafında istifadə edilmişdir (Qrafik 3).

Qrafik 3. Əsas kapitalla yönləndirilmiş investisiyaların strukturu

2020-ci ilin yanvar-sentyabr aylarında Bakı şəhərində 3 saylı DOST mərkəzi, “Böyükşor” və “Əhmədli” elektrik yarımstansiyaları, S.Bəhlulzadə adına Mədəniyyət Evi, Sumqayıt şəhərində 2 tibbi maska istehsalı müəssisəsi, qoruyucu kombinezonların istehsalı müəssisəsi, Gəncə şəhərində tikinti materialları istehsalı zavodu, Mingəçevir şəhərində Dövlət Rəmzləri Muzeyi, dənli bitki toxumlarının emalı zavodu, Ağstafa rayonunda “Azərxaçça” ASC-nin filialı, Aqrar Sənaye Kompleksi, Balakən rayonunda regional “Asan xidmət” mərkəzi, Goranboy rayonunda “Azərxaçça” ASC-nin filialı, Kürdəmir rayonunda “Azərxaçça” ASC-nin filialı, Qazax rayonunda əhəng zavodu, “Azərxaçça” ASC-nin filialı, Tərtər rayonunda Dövlət Rəmzləri Muzeyi, “Azərxaçça” ASC-nin filialı, Tovuz rayonunda “Asan Həyat” kompleksi, “Azərxaçça” ASC-nin filialı, Azərbaycan Aşıq Sənəti Dövlət Muzeyi, Tarix-Diyarşünaslıq Muzeyi, Dövlət Rəmzləri Muzeyi, Şəmkir rayonunda “Şəmkirçay” Sütəmizləyici Qurğular Kompleksi və s. mühüm əhəmiyyətli obyektlər istifadəyə verilmişdir.

Nəqliyyat. Koronavirus (COVID-19) pandemiyası ilə bağlı cari ilin yanvar-sentyabr aylarında yük və sərnişin daşımaları ötən ilin eyni dövrü ilə müqayisədə müvafiq olaraq 18,5 faiz və 37,4 faiz azalmışdır.

2020-ci ilin yanvar-sentyabr ayları ərzində nəqliyyat sektorunda fəaliyyət göstərən təsərrüfat subyektləri tərəfindən 140,6 milyon ton yük daşınmışdır. Yüklərin 3,1 faizi dəniz, 7,7 faizi dəmir yolu, 0,2 faizi hava, 59,1 faizi avtomobil nəqliyyatı, 29,9 faizi isə boru kəməri ilə daşınmışdır.

2020-ci ilin yanvar-sentyabr aylarında nəqliyyatçılar 931,7 milyon sərnişinə xidmət göstərmişlər. Sərnişinlərin 92,3 faizi avtomobil nəqliyyatı, 7,5 faizi metro, qalan hissəsi isə digər nəqliyyat növləri ilə daşınmışdır.

Turizm. Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatına görə, 2020-ci yanvar-sentyabr ayları ərzində turistlərin yerləşdirilməsi və ictimai işə sahəsində yaradılmış əlavə dəyər 653,0 milyon manat olmuş və qeyri-neft ÜDM-də bu sahənin xüsusi çəkisi 1,8 faiz təşkil etmişdir.

Koronavirus (COVID-19) pandemiyası ilə bağlı yaranmış vəziyyət digər ölkələrdə olduğu kimi, Azərbaycanın da turizm sektoruna təsirsiz ötüşməmişdir. Dövlət Sərhəd Xidmətinin məlumatına əsasən 2020-ci ilin yanvar-sentyabr aylarında Azərbaycana dünyanın 155 ölkəsindən 686,3 min və ya əvvəlki ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 3,5 dəfə az əcnəbi və vətəndaşlığı olmayan şəxs gəlmişdir.

İnformasiya və rabitə. Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatına əsasən bu sahədə fəaliyyət göstərən müəssisələr tərəfindən 2020-ci ilin yanvar-sentyabr aylarında əvvəlki ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə göstərilmiş xidmətlərin dəyəri real ifadədə 2,7 faiz artaraq 1602,3 milyon manat təşkil etmişdir ki, onun da 73,6 faizi əhali tərəfindən istehlak olunmuşdur.

Xidmətlərdən əldə edilən gəlirin 41,9 faizi və ya 671,0 milyon manatı mobil telefon rabitəsi sahəsində formalaşmışdır.

Sahibkarlığın İnkişafı Fondunun vəsaitləri hesabına 2020-ci ilin 9 ayı ərzində layihələrin ümumi dəyəri 274.1 milyon manat olan 574 sahibkara geri qaytarılan vəsaitlər hesabına 84.4 milyon manat, o cümlədən 549 kiçik və orta həcmli layihəyə 19,4 milyon manat güzəştli kredit verilmişdir. Bu kreditlər hesabına 1973 yeni iş yerinin açılması imkanı yaranmışdır.

Güzəştli kreditlərin 57 faizi aqrar sektorun, 43 faizi müxtəlif sənaye məhsullarının istehsalı və emalının inkişafına verilmişdir. Verilmiş kreditlərin 79.1 faizi regionların, 20.9 faizi isə Bakı şəhərinin qəsəbələrinin payına düşür.

Fondun fəaliyyətində əsas istiqamətlərdən biri də məqsədli dövlət proqramlarına uyğun olaraq, gənclərin, məcburi köçkünlərin, qadınların, əhalinin həssas qruplarının və digər az təminatlı ailələrin sahibkarlıq fəaliyyətinə cəlb olunmalarının stimullaşdırılması məqsədilə onlara dövlətin güzəştli kreditlərinin verilməsidir. Bu məqsədlə 2020-ci ilin 9 ayı ərzində 29 gənc sahibkara 14,2 milyon manat, 44 qadın sahibkara 3,3 milyon manat və 40 məcburi köçkün sahibkara 1075 min manat güzəştli kredit verilmişdir.

Qeyri-neft sektoruna investisiya qoyuluşlarının və özəl sektorda fəaliyyət göstərən sahibkarlıq subyektlərinin maliyyə resurslarına çıxış imkanlarının artırılması, eləcə də koronavirus

pandemiyasının işgüzar mühitə və iqtisadi fəallığa təsirinin minimuma endirilməsi məqsədilə mövcud maliyyə mexanizmlərinin genişləndirilməsi və əlavə dəstək mexanizmlərinin tətbiq olunması zərurəti yaranmışdır. Bununla əlaqədar, İqtisadiyyat Nazirliyinin Sahibkarlığın İnkişafı Fondunun maliyyələşdirmə alətlərinin genişləndirilməsi və sahibkarlığın inkişafına dövlət dəstəyi mexanizminin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı İqtisadiyyat Nazirliyi tərəfindən hazırlanmış layihələr əsasında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 4 iyun 2020-ci il tarixli 1052 nömrəli Fərmanı imzalanmışdır.

Həmçinin, sahibkarların dövlət zəmanətli krediti asan əldə etməsi üçün Elektron Kredit Platforması yaradılıb. Sürətli kreditlər üzrə müraciətlərə 7 iş günü, ənənəvi kreditlər üzrə isə 10 iş günü ərzində baxılır.

